

dawania świadectwa⁹⁷. Nieprzypadkiem, jak powiada Felman, wiek xx przechodzi do historii jako wiek świadectwa i odzwierciedla „kryzys prawdy”, która straciła swój „obiektywny charakter”.

W świadczących tekstach Tulli fantazmat ofiary zostaje przekroczone, wina i wstyd zostają odrzucone jako trucicielski depozyt. Ale podobnie jak u autora *Ukrytego*, również u autorki *Szumu* dokonany wybór sprowadza się do podobnego rozpoznania wpisanego w dzieła. Jest nim akceptacja niepokojącego świata nadmiaru skonfliktowanych znaczących: obrazów, metafor, symboli. Lektura książek Tulli skłania nas do pomyślenia, że trzeba raczej godzić się z owym kłopotliwym i dotkliwym nadmiarem, aniżeli go redukować w imię ekonomii samozachowania „ja”. Świat bez „szumu”, ku któremu narrators *Snów i kamieni* popychało oskarżycielskie i skazujące na heroizm „nad-ja”, to próba redukcji napięcia, świat grawitujący ku upragnionej silnej tożsamości realizującej się jako wzniosłe, kamienne *stasis* śmierci, to „wolne od nazwy trwanie”. Świat „szumu” to – nie inaczej niż świat Hanekego – świat pełen ambiwalencji, zakłóceń i tajemnic, budzący poczucie dyskomfortu, które raczej trzeba znosić aniżeli uśmierzać, bo świat, któremu ambiwalencja staje się obca, czyli świat absolutyzowanego uniwersalnego znaczenia – to dominium przemocy. Co nie znaczy, że godząc się na ambiwalencję, zyskujemy gwarancję wolności od przemocy, bo jeśli wskazówka oscylatora wychyli się z nadmiarem w drugą stronę, możemy znaleźć się w innej pułapce: w świecie nieprzekładalnego doświadczenia, czyli w niewoli zabsolutyzowanej perspektywy podmiotowej, która skądinąd łatwo spełnia się w grymasie nienawiści wobec innych.

Niniejszy tekst powstał w ramach projektu sfinansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2011/03/B/HS2/05729.

⁹⁷ Por. Sh. Felman, D. Laub, *Testimony. The Crises of Witnessing in Literature, Psychoanalysis and History*, Routledge, London–New York 1992 oraz też: *Nauczanie i kryzys albo meandry edukacji*, przeł. M. Lachman, „Literatura na świecie” 2004, nr 1–2, s. 343 i n.

Summary

The triad *history* (both History and (micro)history), *body* and *affect* provides a framework for interpretations gathered in this book. Addressing literary, cinematic and artistic depictions of affective encounters between an individual and the flow of history, we attempt to provide descriptions of both the bodies shattered by the historical discipline, and the bodies which resist the imposing mechanisms of historical machine. Literary and cultural scholars, art historians and philosophers whose essays are presented in this volume have decided to take an interest in affects not only in order to immerse into the reflection on the crisis of representation which has animated critical thought in the humanities for the last few decades. They all turn towards material, somatic experience of history and towards history understood as event and/or as trauma. Affective aesthetics does not approach analyzed objects as isolated or closed works, but rather, uncovers their pan-inter-textuality and complex and convoluted paths of their influences both on the level of individual and cultural reception. The notion of representation is replaced here by that of figuration. Affective perspective allows for interpretation of works of literature and art in a new way, or rather, it opens up a possibility to reach with the help of new, more adequate tools, towards that which has for long been in the center of interest of cultural analysis. It leads one towards new readings / analysis as well as new conception of historicity enriched by the powers of imagination.

Adam Lipszyc discusses the poetic project consistently realized in the oeuvre of Aleksander Wat, which has begun in his early poem. The writer's late work turns out to be a surprising continuation, elaboration

and actualization of this project, which concentrates on the corporeal experience of history. Kazimierz Rapacki analyzes Andrei Platonov's *Happy Moscow* stressing the affective dimension of socialism: in the technological city lives of its inhabitants seem to be a grotesque dream, or rather a failed utopia born in the head of crazy designer. Jakub Momro reconstructs Curzio Malaparte's political philosophy and presents his writing as an articulation of naked, impersonal life, and simultaneously, as a form of critique of deforming ideology. Dorota Jarecka uncovers a complex interplay of affects in Andrzej Wróblewski's late paintings, the period when he himself experienced the disintegration of communist ideas and the impossibility to reaffirm individualist humanism. Paweł Mościcki offers an original reading of Pier Paolo Pasolini's vision of the sub-proletarian communist body resisting the neofascist terror, the terror of consumption. Katarzyna Bojarska reads Bożena Keff's *A Piece on Mother and Motherland* as a work which organizes an affective transfer of memory in the second generation of the Holocaust survivors. Karolina Felberg-Sendecka penetrates the mine fields of memory and literature in her discussion of Darek Foks' fantasizing on the relationship between female body and history, and his maneuvering with the shattered body of the literature itself. The successes and failures of Szczepan Twardoch – a writer in his struggle with history – are wittingly scrutinized by Justyna Tabaszewska. Marek Zaleski faces history as an incarnation of violence. His essay frames the 20th century concentrating on Michael Haneke's *The White Ribbon* – a film which attempts to depict the infantile experience at the source of the grand catastrophes of the century – on the one hand, and, on the other, on two recent novels by Magdalena Tulli, which deal with the influence of these catastrophes on the late-coming witness – a child. All the above essays – with the diversity of perspectives and themes – acknowledge the essential duality mentioned in the title.

Noty o autorach

- KATARZYNA BOJARSKA – adiunkt w Instytucie Badań Literackich PAN, w Zespole do Badań nad Literaturą i Kulturą Późnej Nowoczesności, członkini Uniwersytetu Muri im. Franza Kafki. Autorka tekstów i przekładów zainteresowana relacjami sztuki, literatury, historii i psychoanalizy, tłumaczka m. in. książki Susan Buck-Morss *Hegel, Haiti i historia uniwersalna*. Autorka książki *Wydarzenia po Wydarzeniu: Białoszewski – Richter – Spiegelman* (Warszawa 2012). Stypendystka Fulbrighta, FNP, MNiSW, MKiDN. Współzałożycielka i redaktorka pisma „Widok. Teorie i praktyki kultury wizualnej” www.pismowidok.org
- KAROLINA FELBERG-SENDECKA – historyk literatury i filolog klasyczny. Współpracuje z Zespołem do Badań nad Literaturą i Kulturą Późnej Nowoczesności w IBL PAN, edytuje wielotomowe *Dzienniki i zapiski* Agnieszki Osieckiej. Opublikowała książki „*Melancholia i ekstaza*”. *Projekt totalny w twórczości Andrzeja Sosnowskiego* (2009) oraz *Koleżanka. Wspomnienia o Agnieszce Osieckiej* (2015). Szkice o literaturze i inne teksty ogłasza również w książkach zbiorowych i czasopismach.
- DOROTA JARECKA – historyczka sztuki, zajmuje się sztuką nowoczesną i współczesną, współautorka książki *Erna Rosenstein. Mogę powtarzać tylko nieświadomie* (wraz z Barbarą Piwowarską, 2014) oraz wystaw poświęconych twórczości artystki. Współredaktorka książek *Natalia LL. Doing Gender* (2013) i *Krystiana Robb-Narbutt. Rysunki, przedmioty, pracownia* (2012).
- ADAM LIPSZYC – eseista i tłumacz, pracuje w Instytucie Filozofii i Socjologii PAN, uczy w Szkole Nauk Społecznych oraz na Uniwersytecie Muri im. Franza Kafki. Autor książek *Międzyludzie. Koncepcja podmiotowości w pismach Harolda Blooma* (2005), *Ślad judaizmu w filozofii XX wieku* (2009), *Rewizja*